

יומא עו

משה שווערד

1. גליוני מנחת חן

שם לחם אבירים אכל איש, לחם שמלאכי השרת אוכלין אותו, דברי ר' עקיבא, וכשנאמרו דברים לפני ר' ישמעאל וכו' א"ל וכו', לעקיבא מעית. בספר שם משמואל (פ' יתרו) כתב דההבדל בין המן לשאר המאכלים, שגם בהם מוטבע כח רוחני מוצא פי' ה' שבלחם, הוא שבזה מוטבע בגשם שבו, ובמן הרוחניות שבו לא היה מוטבע בגשמי בו, אלא כעין קליפה לפרי, ואלו ואלו דברי אלהים חיים, מלאכי השרת משתמשים בחלק הרוחני שבו בלבד, והאדם שאכל את המן קיבל את החלק הזן על ידי האמצעי הגשמי, ור' ישמעאל תפסו בזה כי סובר שקיום המלאכים הוא רק מאור העליון עצמו ולא מדבר שיכול להתגשם, ולפי דברינו מובנים דברי ר' עקיבא שאף שנתגשם המן, בכל זאת לא נתאחד עם הגשם, אלא בדוגמא למאכל שאוכלים אותו עם כף, ואחד אוכל אותו בידיו, ושניהם אוכלים אותו המאכל, ובזה יובן דברי המדרש רבה (בר"ר מח) כשהמלאכים אכלו אצל אברהם אבינו נראין כאוכלין ראשון ראשון מסתלק, שסלקו את הגשמי ואכלו את הרוחני, כי המזון שנתן אברהם אבינו לאורחים היה גם כן בחי' מן שזיו העליון לא היה מוטבע בגשמי, ולכן היה כח במזון זה להמשיך את האורחים לעבודת ה'.

2. תוספות הרא"ש מסכת יומא דף עו עמוד א

ואימא איש זה משה. תמיה לי מה היה משה צריך למן, יהושע ודאי היה צריך לו כשהמתין למשה תחת ההר.

3. שפת אמת מסכת יומא דף עו עמוד א

בגמ' זה יהושע שירד לו מן כנגד כל ישראל, וקשה לפ"ז למה כתי' לחם אבירים מה ענין זה לפי' אבירים דלעיל, ותו קשה הא דמקשה הגמ' ואימא משה מה כוונתם בזה בשלמא יהושע שהי' תחת ההר בפ"ע הוצרך לירד לו מן בזכותו שהי' שקול כזכות כל ישראל אבל משה ממ"נ כשהי' למעלה לא אכל וכשהי' תוך בני"י ירד המן לכולם, ונ"ל דקאי אדרשא דלעיל שנבלע באיברים שהקשו עלה מדכתי' ויתד תהי' לך וע"ז אמרו ד"א אכל איש זה יהושע שהוא אכל לחם שנבלע באיברים אבל המן שאכלו כולם לא הי' לחם אבירים, וע"ז מקשה אימא משה וי"ל בזה ב' אופנים או כפשטא דנשתנה המן של משה מכל ישראל שהי' לחם אבירים או דאע"ג דאמר לחם לא אכלתי היינו לחם שלמטה, אבל לחם הנבלע באיברים אכל לחם שמה"ש אוכלים:

4. ספר אגרא דכלה (דפ"י) - דף קצח/ב

ויראו בני ישראל ויאמרו איש אחיו "מן הוא כו' (שמות טז טו). שמעתי מפה קדוש כבוד אדמו"ר הנ"ל זצוק"ל שהיה המן דק ובהיר כל כך ברוחניות, עד שעל ידי אכילתו נזדכך הגוף והיה ניכר לכל אחד פנימיות חבירו ומחשבתו. והנה איש אשר היה מכיר את חבירו ביום אתמול, בלא הודע פנימיותו וחשבו לצדיק או בהיפך, וכהיום שאכלו את המן נתודע לו פנימיותו ולא הכירו, כי נדמה בעיניו כאיש אחר. וזה ויאמרו איש אל אחיו מן הוא, ר"ל מי הוא זה כי נהפך לאיש אחר, (כי לא ידעו מה הוא מהיכן בא להם זאת הידיעה, ויאמר משה אליהם הוא הלחם וכו', ור"ל שעל ידי הלחם הזה באה לכם זאת הידיעה, נ"ל לפי דבריו) עד כאן דבריו הקדושים. ולפי זה יתפרש בסמוך (שמות טז טז) זה הדבר אשר צוה י"י לקטו ממנו וכו' מספר נפשותיכם, הוא לראיה לדבר הזה שהמן הוא מסוגל להתראות מחשבות הנפש, כי הנה הוא עמר לגלגלת, ואם כן כל עמר בא מכוון לכל נפשותיכם. וזהו גם כן מספר, לשון "ספיר ובהירות, היינו כפי בהירות נפשותיכם, ועצה היעוצה איש לאשר באהלו תקחו, ר"ל כיון שאתם רואים שהמן מגלה מסטורין שלכם, על כן זאת עשו איש לאשר באהלו תקחו, אה"ל הם המדות של כל אחד, כנודע שהם ו' מדות כל אחד כלול מכולם בגימטריא אהל, והמדה הז' כוללם בסוד "אהל", "לאשר היא תשובה עילאה. ור"ל כיון שעל ידי המן יתודע לכם פגם

המדות של כל אחד, אזי תקחו לתקן מדותיכם תשובה היינו "אשר, ויהיו פרצופיכם שלם בקבלת המוחין של המדות מתשובה ויהיה עמר לגלגלת, והבן מאד ומאוד כי קצרת, וסמכתי על המשכיל:

5. שערים מצויינים בהלכה

דף עו. זה יהושע שירד לו מן כנגד כל ישראל. | פרש"י שעלה עם משה עד תחומי ההר כו', והמתין לו יהושע שם כל מ' יום כו', ושם היה יורד לו מן כנגד כל ישראל. וצריך ביאור למה לו הרבה מן, והרי גם מי שלקט יותר מ"מ לא היה לו אלא איש לפי אכלו. | וי"ל עפ"י מה שכתבנו לעיל (עה). דהמן היה מזכך ומלבן אותם משכל הגס וגשם החיים שהתרגלו ממצרים, וכל אחד לפי מדרגתו לקט הגשמיות לחיזוק הגוף, והרוחניות לצורך השכל | ויעי' מש"כ בס' אגרא דכלה פ' בשלח עה"כ "ויראו בני" ויאמרו איש אל אחיו" בשם מרן הגה"ק מרימנוב, ויהושע לקט מן המן את הרוחניות נגד כל ישראל, כלומר שידע להנהיגם לאחר שיבא ההנהגה לידו, דהא אין דעת של כל אחד ואחד דומה לחבירו, וכמש"כ רש"י (פנחס כז-טז). ובספר משך חכמה כתב לפרש עפ"י הגמ' תענית (ט). דהמן ירד בזכות משה, | ומבואר בגמ' קדושין (לח). דבשבעה באדר מת משה, והיו מסתפקין מן המן שבכליהם ארבעים יום עד ט"ז בניסן, וזה היה בזכות יהושע, וזכה לזה בשביל אותן מ' יום שהמתין למשה בהר, והא דקאמר שירד לו מן כנגד כל ישראל הוא ע"ד מליצה על מה שנתפרנסו כל ישראל בשבילו ארבעים יום, ודפח"ח.

6. משך חכמה על שמות פרק טז פסוק י

יומא דף ע"ו לחם אבירים אכל איש זה יהושע שירד לו מן כנגד כל ישראל, שעלה עם משה עד תחומי ההר כו' והמתין לו יהושע שם כל מ' יום כו' ושם היה יורד לו כנגד כל ישראל, רש"י. פירוש דמן ירד בזכות משה (תענית דף ט) וכשמת משה בז' אדר נסתפקו ממן שבכליהם ארבעים יום עד ששה עשר בניסן וכדאיתא בקדושין ל"ח, וזה היה בזכות יהושע, ומאין זכה לזה בשביל אותן מ' יום שהמתין למשה בהר, ולכך קאמר דירד לו מן כנגד כל ישראל הוא דרך מליצה על מה שנתפרנסו כל ישראל בשבילו אותן ארבעים יום ודו"ק.

7. ספר בניהו בן יהוידע על יומא דף עה/ב

שם לחם אבירים אכל איש זה יהושע שירד לו מן כנגד כל ישראל. קשה אם הדברים כפשוטן למאי אצטריך כל רבוי זה על חנם כי הוא יאכל כשאר אינשי, ועוד לצדיקים היה יורד על פתח האוהל ואיך היה מקום על פתחו

להכיל זה. ונראה לי בס"ד דאין הכונה על כמות המן דכמותו ודאי היה שוה כשאר עומרים של ישראל אך על האיכות איירי כי היה מלובש במן חלק רוחני שעל ידו היו מתחכמים בתורה כל אוכלי המן והיה יורד ליהושע בעומר שלו כח רוחני שיעור רב באיכותו כנגד כל חלק רוחני שהיה יורד לכל ישראל בעומרים שלהם, ולכן נתחכם כנגד כולם וזכה למלאות מקום משה רבינו ע"ה לשפוט ישראל:

8. תוספות הרא"ש מסכת יומא דף עו עמוד א

דנין איש מאיש. והא דכתיב משה איש האלהים, אין דנין אלא מאיש סתמא.

9. מנחם משיב נפש

שאלון תלמידיו את רשב"י מפני מה לא ירד מן לישראל פעם אחת בשנה וכו'. פי' דכשם דמזון התבואה שולח הקב"ה ברכה בשדות משנה לשנה בקצירת התבואה כמו כן יוריד להם מן מראשית שנה לצורך כל השנה. וקשה מה טעם לשאלה זו והלא כתיב טעמא בקרא למען אנסנו הילך בתורתי ופירש"י ז"ל אם ישמרו מצות התלויות בו שלא יותירו ממנו וכו' א"כ הרי הטעם מפורש והרי"ף תירץ ע"ז דכוונת שאלתם הוא שיוריד להם מן לכל השנה ולעולם שיצוה להם שלא ילקטו אלא יום ביומו וקשה אם זו כוונתם מאי תירץ רשב"י ד"א מפני משוי הדרך והלא אין להם משוי כיון שאין לוקטים אלא דבר יום ביומו ולכן נראה דכוונת שאלתם הוא דנהי דבתחלת ירידת המן קודם מתן תורה עשה הקב"ה שירד בכל יום לנסותם אם ישמרו התורה והמצוה כמ"ש רש"י מ"מ זה הנסיון היה קודם מ"ת אבל שינהוג דבר זה או אחר מ"ת כהתמדה בכל יום ויום הוא ללא צורך שכבר ניסה אותם וקבלו את התורה וה"ל להוריד מן מראשית שנה לצורך כל השנה והשיב רשב"י ג' טעמים נכונים. שם.

10. ספר פרדס יוסף על ספר בראשית פרק ג פסוק יד

עט] ועפר תאכל כל ימי חיך (ג, י"ד). לכאורה קשה, אם זה טבעו הוא כבשר וירקות, א"כ הקללה לברכה יחשב כי יש לו תמיד מן המוכן ואינו צריך לחפש כמו שאר בעלי חיים. אך זה טעות, אם רגש החמדה ילקח ממנו חייו עליו למעמסה, וחכמי הטבע המציאו שזאת הסבה שארסו ממית, שכל ימי חייו בכעס ועי"ז זורק מרה וממית, כי רגש תשוקה וחמדה רגש הכרחי טוב לקיומו של עולם... וראיתי בשם החידושי הרי"מ ז"ל, דהקללה היה דלא יהיה להנחש שום חיבור עם הקדושה, כמו שנאמר [תהילים ק"ד, כ"א] הכפירים שואגים לטרף ולבקש מא-ל אכלם, והקב"ה אמר להנחש הא לך מאכלך והלוד מאתי, ואין לך עמי שום התחתנות וקישור:

11. ספר חידושי הרי"ם עה"ת [בראשית]

אמר חכמינו, כי על ידי זה שנתקלל הנחש לאכול רק עפר, הרי תמיד מזונותיו מזומנים לפניו. עולה לגג, מזונותיו עמו. וכן אמרו חכמינו הרואה נחש בחלום פרנסתו מזומנת לו (ברכות נ"ז). קשה איפוא, מה קללה היא זו. ברם, הקללה היתה ככך, שהורחק כל כך מן הקדושה, עד כדי למנוע ממנו שיצטרך אי פעם לשאת עיניו אל השמים, כדרך ברואים אחרים המחפשים להם מזונותיהם ונושאים לפעמים עיניהם השמימה, לבקש מזונם מאת ד' יתברך, כגון הכפירים שואגים לטרף ולבקש מאל אכלם (תהילים ק"ד כ"א). את קולו של הנחש אין רוצים בכלל לשמוע, בבחינת קח לך את שלך והסתלק מנגד עיני, לבל אראך ולבל אשמעך עוד. (ולה)

12. ספר בניהו בן יהודע על יומא דף ע/א

שאלו תלמידיו את רשב"י. נראה לי בס"ד נקיש תלמידיו ולא אמר שאלו בסתם ללמד דהשואלין היו תלמידיו המיוחדים לו דוקא שהם לומדים עמו בחלק הסוד דהיה נראה להם על פי הסוד דראוי שירד המן פעם אחת ביום ראש השנה שיש בו תקיעת שופר, מפני שידוע להם שבשופר יהיה מיתוק לשורש המן כמ"ש בשער הכונות, ולכן ראוי שירד פעם אחת בשנה ביום שנעשה תיקון ומיתוק בשורש שלו. והשיב להם שלשה טעמים האחד בשביל הלב שיצפה להקב"ה בכל יום, והשני כדי שיאכלו אותו חם והשלישי משום משוי, וראשי תיבות לב חם משוי הוא לח"ם וזה שנאמר [שמות ט"ז ד'] הנני ממטיר לכם לחם מן השמים ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו רצה לומר בשביל שלשה אלו הרמזים באותיות לחם נתתי אותו לכם דבר יום ביומו ולא בפעם אחת בשנה:

13. ספר בניהו בן יהודע על יומא דף ע/א

עד מתי אתה מגבב דברים ומביא עלינו. י"ל לשון גיבוב דנקיט כאן מאי הוא דלא שייך גיבוב אלא במלקט ואוסף מכאן ומכאן. ונראה לי בס"ד דר' טרפון יודע דרכו של ר' אלעזר המודעי לעשות טעמים מורכבים על פי רמזים וכאן הבין מדבריו שהוא מוציא שיעור ששים אמה על פי הרמז שהרכיב מן הפסוקים ואפשר דר"א גילה טעמו ברמז זה בפירושו לר"ט ולא נזכר בש"ס להדיה והוא דהמן עיקר שמו לחם אך הכתוב דמהו בפרשת בשלה לדבש ובפרשת בהעלותך דמהו לשמן ור"א המודעי לקח שם השמן מן בהעלותך ושם דבש מן בשלה וערבם זה עם זה ונעשו שניהם מספר תרצ"ו כמנין ששי"ם אמ"ה לכך דרש שהיה גבוה ששים אמה ואמר לו ר"ט עד מתי אתה מגבב דברים רצה לומר מלקט מן פרשה זו ומן פרשה זו לבנות עליהם חידוש ברמז דאין ראוי להוליד הקדמה חדשה מן הרמז, אלא רק אם יש לך הקדמה ידועה אמיתית תעשה לה רמז בכתוב אבל אין מוצאין הקדמה חדשה מן הרמז. והשיב לו מקרא אני דורש וכו' וכונתו כדמטיק הש"ס שיש לו גזרה שוה דפתיחה פתיחה ואם כן זה הדבר של ששים אמה הוא אמיתי וידוע ואנכי עשיתי לו רמז בהרכבה זו לאסמכתא:

14. תוספות ישנים מסכת יומא דף עו עמוד א

הני חמשה עינויין כנגד מי כו'. לעיל במשנה פירש שהם מדרבנן וכן משמע נמי מדלעיל מסמך לכולהו אקרא דשבתון שבות והכא בעי כנגד מי משמע שאין להם עיקר מן התורה:

15. תוספות ישנים מסכת יומא דף עג עמוד ב

יום הכפורים אסור באכילה ובשתיה וברחיצה ובסיכה כו'. לכאורה משמע שכל אלו הענויים חוץ מאכילה ושתיה מדרבנן מדליכא בהו כרת רק באכילה ושתיה כדאמרינן בגמרא וגם מדרבינן למלך וכלה לרחוץ

ושיש חטטין בראשו סך כדרכו ואינו חושש ולמי שידיו מלוכלכות בטיט ובצואה לרחוץ מיהו כל הני איכא לדחויי שאין כרת אלא באכילה ובשתיה שיש בו איבוד נשמה כדאמרינן בגמרא אף על פי שכולן הן מן התורה וגם אין אסור מן התורה אלא רחיצת כל גופו וסיכת כל גופו והילכך מדרבנן לא גזור בהני והא דדרשי' להו בגמרא לכולהו משבתון שבות היא אסמכתא בעלמא אבל עיקריהו נפקי מזדרשינן לקמן הני ה' ענויים כנגד מי מיהו מדנקט האי לישנא דחמשה עינויין כנגד מי ולא נקט מהיכא נפקא או מנא לן משמע שאותן פסוקים אינן אלא אסמכתא בעלמא ותדע דמפיק (ה') עינויין מיניה ואכילה ושתיה ועל כרחין לאו מההוא קרא נפקא ועוד מדאמר הכא והחיה תנעול את הסנדל דברי ר' אליעזר וחכמים אוסרין על כורחין ליכא סכנה מדאסרין רבנן א"כ היכי שרי ר' אליעזר כיון שנעילת הסנדל אסור מה"ת ואין נ"ל דבהכי פליגי דרבנן אסרי נעילת הסנדל מה"ת ור' אליעזר שרי וגם אין נראה לומר דודאי נעילת מנעל אסור מה"ת אבל סנדל אינו אסור אלא מדרבנן ולהכי פליגי ביה בחיה ולהכי לא נקט מנעל אלא סנדל [ועוד] (דהא) דתניא לקמן בגמרא (דף ע"ב) תינוקות מותרין בכולן חוץ ממנעל וסנדל ומסקינן דכל מידי דאית ביה ריבא לתינוק לא גזרי רבנן משמע שאין כאן איסור אלא מדרבנן דאי מדאורייתא גבי תינוק לא החמירו הוה ליה למימר אלא מדרבנן היא וגבי תינוק לא שייך גזירה כן נ"ל לדקדק מכל אלו כדפי' דחמשה העינויין אינן אלא מדרבנן:

16. קובץ שיעורים ח"א פסחים

(קצ"ז) דף מ"ח. ואי אמרת מוקצה דאורייתא מ"ל איסור גופו מ"ל איסור דבר אחר, ולכאורה קשה דאיסור מוקצה הוא מלא תעשה מלאכה, ואינו ענין כלל לממשקה ישראל דאיירי באיסורי אכילה והנאה, אבל באמת מוקצה הוא מאיסורי אכילה דכתיב והכינו, מוכן אכול שאינו מוכן לא תאכל, אלא דמה"ט גרידא ליכא מלקותדהוא איסור עשה והמלקות הוא רק משום מלאכה, ומה שמקשין, דקרבתות הבאין ביוכ"פ ליפסלו משום ממשקה ישראל, י"ל לפי מ"ש תוס', דביו"כ אין המאכל אסור, אלא יומא קגרים ומשקה ישראל לא שייך, אלא היכא שהמאכל אסור, אבל אינו מוכן לענין שבת, מיקרי מאכל אסור כמו חמץ בפסח דודאי פסול משום ממשקה ישראל, וביאור חילוק זה, דבחמץ בפסח ובמוקצה בשבת, סיבת האיסור היא בהמאכל, אבל ביו"כ דכל מאכלים שבעולם אסורים, אין לומר דסיבת האיסור היא בהמאכלים, רק יומא קגרים, ויותר מזה אפשר לומר, דביו"כ האכילה מצד עצמה אין בה איסור, אלא משום דע"י האכילה מבטל מצות עינוי, אבל ד"ו אינו ברור, דלפי"ו לכאורה, לא היה שייך לומר, אין אחע"א באוכל נבילה ביו"כ:

17. ספר קובץ הערות - סימן עג

ג) פרק מצות חליצה [ק"ב ע"ב] אמר אביי דאית ביה כתיבי ומשום תענוג, א"ל רבא ותענוג ביוהכ"פ מי אסירא וכו'. והנה כל חמשת הדברים דאסורין ביוהכ"פ, ילפינן [יומא ע"ו ע"א] מקרא דתענו את נפשותיכם. ויש לפרשו בשני אופנים:

א) דביטול העינוי הוא גוף האיסור. ולדוגמא, מה שאסור לאכול ביוכ"פ, אין האיסור על האכילה מצד עצמה, אלא מפני שע"י האכילה הוא מבטל את העינוי, ואילו משכחת אכילה שלא תבטל עינוי, היתה מותרת. ולהיפוך, ביטול עינוי, אסור גם בלא אכילה. ב) יש לפרש, דקרא דתענו, אינו אלא הילפותא אשר מזה נלמוד לאסור חמשת הדברים ביו"כ, אבל איסורן הוא מצד עצמן, דאכילה אסורה מצד עצמה, ולא מפני ביטול עינוי, וכן נעילת סנדל וכו'. ונראה שבוזה נחלקו אביי ורבא, דאביי ס"ל כפירוש הראשון, דנעילת הסנדל אסורה מפני ביטול העינוי, ומשו"ה ס"ל דה"ה אנפיליא דאית בה כתיבתין ג"כ אסורה, דיש בוזה ג"כ ביטול עינוי כמו מנעילת סנדל. ורבא פריך, אטו תענוג ביו"כ מי אסירא, דס"ל כפירוש הב', דאין האיסור על ביטול העינוי מצד עצמו, אלא דמזה ילפינן לאסור נעילת הסנדל, וכיון דאנפיליא דאית בה כתיבתין אינה בכלל נעילת הסנדל, אינה אסורה:

ד) ולעיל פ' החולץ (מ' ע"א) מייתי בגמ' דאכילה גסה לא שמה אכילה, מהא דאמר ר"ל האוכל אכילה גסה ביוהכ"פ פטור, שנאמר לא תעונה, וע"י אכילה גסה אינו מבטל העינוי. ולאביי דס"ל דאכילה ביוכ"פ אינה אסורה מצד עצמה אלא מפני ביטול העינוי, אין ראייה כלל מיוה"כ לכל התורה, דשפיר אפשר לומר דבכל התורה אכילה גסה שמה אכילה, ומ"מ פטור ביו"כ, משום דע"י אכילה כזאת אינו מבטל עינוי. וצ"ל דהסוגיא שם אזלא אליבא דרבא, דהאיסור הוא ביוכ"פ על אכילה מצד עצמה, וכיון דפטור ביוכ"פ, מוכח דלא שמה אכילה, דאל"כ היתה אסורה ביו"כ אף דאין בה ביטול עינוי, דדין אכילה ביו"כ שוה לדין אכילה בכל התורה. ולפי"ז מבואר דאוכל שלא כדרך אכילה ביו"כ פטור, כמו בכל התורה, דאי נימא לחלק מפני דביו"כ לא כתיב לשון אכילה, כמו שכתב בשאגת אריה [סי' ע"ו], הדר תיקשי, דמאי ראייה מיו"כ לכל התורה לענין אכילה גסה, אלא על כרחך דאין חילוק בין יו"כ לכל התורה, דגם ביו"כ תלוי בוזה אם שמה אכילה או לא:

ה) אלא דקשה לפירוש הראשון, מדתניא [פסחים ל"ו ע"א] האוכל נבילה ביו"כ פטור, משום דאין איסור חע"א. ואי נימא דאיסור יו"כ אינו על האכילה מצד עצמה אלא על ביטול העינוי, לכאורה לא שייך אאחע"א, כמ"ש תוס' סוף פרק ד' אחין [ל"ד ע"א ד"ה והוציא] לענין הוצאה ואכילה, וכמ"ש למעלה [סי' ל"ג אות א'] לענין לא יחל על איסורי תורה, דכיון דאיסור לא יחל הוא על ביטול הדיבור ולא על מעשה האכילה מצ"ע, לא אמרינן בזה אאחע"א:

18. ספר איזהו מקומן

וראה בדברי יחזקאל (טו. יז.) שנקט דהאיסור הוא ביטול הענוי, וביאר בזה דברי רש"י לקמן פ: (ד"ה פרט למזיק) דטעם פטור אכילה גסה ביוהכ"פ משום שמזיק עצמו, כלומר וליכא ביטול עינוי, ולא פירש משום שאכילה גסה אינה אכילה כדין כל התורה, וכן הוכיח מלשון רבינו מנוח (שנימת עשור 3. ה.) שביאר טעם פטור אוכל אוכלין שאין ראויין לאכילה משום דלא מייטבא דעתיה ומצטער בהן, ולא פירש משום דלא חשיב אכילה כדרך הפטור בשאר איסורין שלא כדרך אכילתן, ע"ש.

19. רש"ש מסכת יומא דף עו עמוד א

תד"ה ובעשור בסופו. וי"ס שגורסין שבת שבתון אך בעשור כו' (כצ"ל) ועל אותה גירסא אין אדם יכול ליתן טעם. ואנכי אם כי לא בינת אדם לי יש אתי לתת טעם והוא דמקדים אותן הכתובים בלשון שוה וכעין שכתבתי בריש תענית בס"ד ע"ש:

20. רמב"ם יד החזקה הלכות ביאת המקדש פרק א

(ב) היה שכור משאר משקין המשכרין אסור להכנס למקדש ואם נכנס ועבד והוא שכור משאר משקין המשכרין אפילו מן החלב או מן הדבילה הרי זה לוקה ועבודתו כשרה שאין חייבין מיתה אלא על היין בשעת עבודה ואין מחלל עבודה אלא שכור מן היין:

21. ספר איזהו מקומן

ותירוש חמרא היא והתניא הנודר מן התירוש אסור בכל מיני מתיקה ומותר ביין - רש"י מפרש דס"ד שתירוש היינו פירות כגון תפוחים וענבים. והקשה מהרש"א ח"א דהו"מ להוכיח מקרא מפורש "מעשר דגנך ותירושך", ואי תירוש הוה ענבים הלא מן התורה אין מעשר מן הפירות אלא רק מן היין. [לשיטת הרש"י עצמו (עי' ר"ה יב; נכורות נד, נדה נ), ולא כשיטת הרמב"ם (טרומות 3. א.)]. ולכן הוא מפרש דס"ד שתירוש הוא יין חדש פחות מבן מ' יום, והוא מתוק, וכינו לכלל דבר מתיקה 'תירוש' ע"ש היין שהוא מתוק. ועי' תוס' רי"ד.

22. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת יומא דף עו עמוד ב

ותירוש חמרא הוא והתניא הנודר מן התירוש אסור בכל מיני מתיקה וכו'. ותמה הגבור"א דאיך ס"ד דמקשה דכל מיני מתיקה בכלל תירוש, א"כ יהיו כל מיני הפירות חייבין בתרו"מ מה"ת דהא תירוש כתיב ביה, והא פשיטא לן בכולהו גמ' דכל מיני פירוש לבד מזיתים וענבים פטורים מה"ת, וכש"כ התוס' בר"ה [ל] והביאו ראיות לזה. ודלא כהרמב"ם דס"ל דכל מיני פירות חיובן מדאורייתא.

ומוסיף הגבור"א דכתב הרא"ש בסי' ס' שאע"ג דתרומה ומעשר בכל הפירות אינן מה"ת, מ"מ מע"ש נוגה בכל הפירות מה"ת. וא"כ לפ"ז אפשר דלמאי דס"ד כאן בתירוש כל מיני מתיקה, א"כ האי קרא איירי במע"ש, ושפיר יהא חייב במע"ש גם בשאר מיני פירות. אמנם ליכא למימר הכי. ועיין טור"א ר"ה שם.

ולכאורה היה נראה פשוט דא"נ דלמאי דס"ד דתירוש הוא כל מיני מתיקה ה"נ בתירוש דתרו"מ הוה בכל מיני מתיקה, והיינו בכל הפירות והיסוד דהתם הוה רק יין הוא למסקנת הסוגיא הכא דתירוש חמרא הוא, ורק בלשון בנ"א יש לו משמעות לשאר מיני מתיקה.

23. מנחם משיב נפש

מתבלבל דעתו קצת בעודו שתוי ואינו יכול להורות וא"כ ש"מ דיין המפקח הוא פחות מרביעית א"נ י"ל דפחות מרביעית אינו מפקח אלא טפי מרביעית ובלבד שלא ישתכר ומיהו בעודו שתוי אינו יכול להורות אמנם אחר שסר יינו מעליו אז נשאר השכל מחודד מכה היין ששתה כבר ואפשר דלזה כוון רש"י במ"ש עשאוני פקח דלא תימא דבעודו שתוי הוא פקח אלא היין עושה את האדם פקח שיהיה לו לב להבין לאחר שיפיג ויסיר יינן מעליו והיינו דקאמר עשאוני פקח לשון עבר ולא קאמר עושין אותו פקח לשון הווה דהוה משמע דבעודו שתוי הוא פקח אבל עשאוני פקח ר"ל שהיה אומר רבא שלאחר שהפיג יינו מעליו פקחין היין ששתיתי כבר עשאוני פקח. כפות תמרים.

רבא רמי כתיב ישמח וכו' זכה וכו'. כלומר אם זכה ויודע להזהר בעצמו מלשתות יותר מדאי משמחו שמפקח את לבו, לא זכה ושתה יותר מדאי משממו שנוטל חכמת לבו והיינו דאמר רבא חמרא וריחני פקחין ופרש"י ז"ל עשאוני פקח וכתב בס' מאור עינים דכוונת רש"י דלא נגרוס פקחין הפ"א בפתח דמשמע דטבע היין לפקח לכל שותהו דהא א"ר זכה וכו' לא זכה וכו' אלא גרסינן הפ"א בחירק כלומר דלאדם גדול כרבא דהיה נוהר לשתות מעט עשאו פקח ושיעור היין המפקח לא אתברר ונראה דהוא פחות מרביעית דכפ' הדר דף ס"ד אמרינן שתה רביעית יין אל יורה אר"ל וכו' אלמא דהשתה רביעית יין

24. גליוני מנחת חן

שם אשכחן סיכה רחיצה מנא לן וכו'. עי' עמק ברכה, קושית המפורשים על תו"י ריש פירקין שכתבו דרק רחיצת כל הגוף אסור מה"ת, אבל רחיצת מקצת הגוף אסור רק מדרבנן, - הא ח"ש אסור מה"ת. ותי' דרחיצת כל הגוף הוי חפצא של תענוג, נפרד לגמרי ממקצת הגוף ואי"ז שייך לח"ש כלל.

25. תוספות ישנים מסכת יומא דף עו עמוד ב

מנין לסיכה שהיא בכלל שתיה. אומר רבינו יעקב דלא שייכא כלל איסור דסיכה בחלב ושומן לאסור אפילו מדרבנן דלא אשכחן שתהא סיכה בכלל שתיה אלא לענין יום הכפורים:

26. שערים מצויינים בהלכה

מנין לסיכה שהיא כשתיה ביוה"כ כו'.
כתבו בתו"י ובתוס' לקמן (עו.) דלא
שייכא כלל איסור סיכה בחלב אפילו
מדרבנן, דלא אשכחן סיכה כשתיה אלא
לענין יוה"כ, והאיסור משום תענוג. וכ"כ
התוס' במס' נדה (לב.) דמותר לסוך בחלב
ושומן חזיר. ועי' בטו"ז (יו"ד סי' קיז)
שהביא מחלוקת בזה, ויש אוסרים בחזיר
דוקא ולא בחלב, והוא מתיר בשניהם. וכן
בנקודת הכסף דעתו להתיר, אלא שיש
נוהגים להחמיר בשומן חזיר. ובביאור הגר"א
(או"ח סי' שכו) אוסר בשניהן. אבל פשוט
דבבורית שכבר נפגם אין איסור, דהרי אפילו
נפל כורית בתבשיל יש פוסקים שמתירים
מה"ט, עי' בשו"ע ובנו"כ (יו"ד סי' צה).

תנן במס' שביעית (פ"ח מ"ב) לא יסוך
יין וחומץ, אבל סך הוא את השמן. ואי
אפשר ללמוד משם לשאר איסורין דסיכה
כשתיה, מדמתיר לסוך את השמן, דשביעית
שאני כדאיתא בגמ' סוכה (מ.) דדרשינן
(בהר כה-כו) "לאכלה" ולא לכביסה
ולרפואה, והא דכתיב (שם) "לכם" לכל
צרכיכם, היינו דומיא ד"לאכלה" שהנאתו
וביעורו שוה, עי' היטב בגמ' שם.

27. חידושי הריטב"א מסכת יומא דף עו עמוד ב

אף על פי שאין ראייה לדבר זכר לדבר. תימה למה אינה ראייה ואי משום דהא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא
הא כמה מילי דרבנן בתלמודא דאסמכינהו אקרא ולא אמרינן הכי, וי"ל לפי שאין הכתוב מדבר בענין
שתייה וסיכה אלא שעושה משל לקללה הנכנסת בקרבם של רשעים כדכתיב לעיל מיניה ותאהב קללה
ותבואה, ואין להביא ראייה מפסוק שנאמר בדרך משל, ובתוספות פי' דמשום דאיכא למימר איפכא כדרב
זוטרא קאמר תנא שאין זו ראייה אלא זכר, ולא נהירא.

וכבר כתבנו במסכת נדה (ל"ב א') ובמסכת שבת (פ"ו א') משמו של ר"ת ז"ל שאין סיכה כשתיה בשום
איסור אחר אלא בתרומה דאמר רחמנא וגם לרבות את הסך, והכא לענין יה"כ מדרבנן בעלמא, אבל לא
בשום איסור אחר שאין בו איסור הנאה, ולפיכך מותר לסוך בשומן של חזיר או נבילה וכיוצא בהם.

28. ספר איזהו מקומן

א"נ קרא דולא יחללו נמי אסמכתא בעלמא
וכו' - שיטת ר"ת דבכל התורה סיכה
לאו כשתיה כלל מדאורייתא אלא מדרבנן -
הובאה גם בתוס' נדה לב. (ד"ס וכסמן),
והביאווה שם גם שאר הראשונים, וכן גם דעת
המאירי שם.

אולם שיטת הריטב"א ביבמות עא. דלענין
תרומה אכן נתרבה דסיכה כשתיה
מדאורייתא, ולשאר התורה כולה אינה אלא
אסמכתא, ובסוגיין נקט הריטב"א דכן דעת
ר"ת עצמו. ושיטה זו הביא גם הרמב"ן בנדה
שם.

ושיטת הרמב"ם (מזומות י. ג.) דסיכה כשתיה
מדאורייתא הוי לגמרי לכל מילי. וכ"ה שיטת
רש"י בכמה מקומות. [אמנם לעיל עד. משמע
דס"ל לרש"י לענין יוה"כ דשאר עינויין לבד
מאכילה ושתיה הוי מדרבנן. ועי' בזה
דברינו במתני' עג:].

1. דף על הדף יומא דף עו עמוד ב

בגמ': וסיכה מנא לן וכו' ותבא כמים בקרבנו וכו'. הגרי"ז מבריסק זצ"ל (במכתבים שבסוף הספר) כותב, שמה שאמרו בגמ' כאן דסיכה כשתיה דאורייתא מהפסוק ותבוא כמים בקרבנו, כל זה אמור לענין החפצא שחשוב סיכה כשתיה, אבל לגבי איסורי אכילה שתלוי במעשה אכילה - בזה ודאי אכילה לחוד וסיכה לחוד ואין בסיכה דין מעשה אכילה. ובזה מבואר מה שכתב הר"ש [במעשר שני פ"ב מ"ב] שלא סנין שמן של מעשר שני בירושלים אפילו שסיכה כשתיה, ומשום שקיום מעשר שני הוא על ידי אכילה ממש, ועל ידי סיכה אין כאן מעשה אכילת מעשר שני ע"כ.

2. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת יומא דף עו עמוד א

איתא בברכות מ"ח: אמר רב נחמן משה תקן להם לישראל ברכת הזן בשעה שירד להם מן. והקשה הרשב"א והא קיי"ל בסמוך שם דברכות אלו מדאורייתא. וי"ל דמטבען הוא שטבעו להן דאי מדאורייתא אם רצה לאומרה, באיזו מטבע שירצה אומרה, ואתו משה ויהושע ודוד. ותקנו להן מטבע לכל אחת ואחת בזמנה. ובודאי דקודם כיבוש הארץ וקנין ירושלים, לא היו אומרים כמטבע שאמרו לאחר כיבוש ובנין, וכמו שאין אנו אומרים באותו מטבע שתקנו דוד ושלמה שאנו מבקשים להחזיר המלכות ולבנות הבית, והם היו מבקשים להעמיד המלכות ולהעמיד הבית ולהמשיך שלות הארץ. מכ"ז אתה למד דמטבע הברכות הם תקנו, ומדאורייתא בעינן לברך סתם.

ומתוך דבריו אתה למד דעל המן היו צריכים לברך ברהמ"ז, והוה כחמשת מיני דגן. וקשה טובא דהא ילפינן שם [מ"ד א] מקרא דארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם וגו', וכתוב ואכלת ושבעת וברכת וגו', דלרבנן ארץ הפסיק הענין וקאי וברכת רק על לחם. וא"כ לא היה שייך ברהמ"ז רק על חמשת מיני דגן דקרויים לחם. וכדמצינו במצה ובחלה [חלה פ"א מ"א מ"ב] דרק הוה בחמשת מיני דגן, דדרשינן לחם דחלה מלחם דמצה, וכמו דלחם דמצה הוה רק חמשת מיני דגן, וזה תנאי, וכן לחם דחלה דלא הוה אלא חמשת מיני דגן. א"כ לחם בברכהמ"ז הוה גמי' מיני דגן דוקא. וליכא למימר דכיון דטעמו במן כל מיני מאכל, טעמו בו גם ה' מיני דגן. הא כתב הריטב"א בקידושין [ל"ז ב] דלא קיימו חובת מצה דאכילת המן, הרי דלא מיחשב זה בה' מיני דגן דרק טעם ה' מיני דגן הוה ולא ה' מיני דגן ממש. וא"כ ה"נ לגבי ברהמ"ז מדוע יהא חיוב דאורייתא לברך עליו.

נפסק בשו"ע [רט"ז ס"א] דקודם שבא להריח מברך לפניה, אבל לאחריו אין מברך. וכתב שם המג"א בשם הכל בו, דלכן אין מברכין לאחריה, משום דדמי לנתעכל המזון. ותמה החזו"א [סי' כ"ח ס"ק ד'] הא אמרינן בברכות [מ"ח ב] משה תיקן להם לישראל ברכת הזן, בשעה שירד להם מן, הרי שעל המן מברכים בהמ"ז. והרי אמרינן ביומא שהמן היה נבלע באברים, ולא היה שום עיכול. וא"כ הוה כשאר עיכול. ולמה מברכים עליו בהמ"ז.

ולכאורה נראה פשוט, דהרי כל מה דבעינן שיעור עיכול, היינו שעד אז עדיין יש לו הנאה מהמזון שאכל, דהרי שיעור עיכול הוא כ"ז שאינו רעב. כמבואר בברכות [כ"ג ב] והיינו דעדיין יש לו הנאה מאותה אכילה, א"כ עדיין יכול לברך עליו, משא"כ שיעור עיכול, שהתחיל לרעוב, א"כ כבר עברה הנאה זו של אכילה. א"כ היאך יברך וכו', יאכל היום ויברך למחר, וא"כ מאי קשיא ליה מהמן, אה"נ דלא היה שייך שם עיכול, אבל הרגשת שובע יש לו, וע"ז הוא מברך ולא דמיא לבשמים כלל דאחר שהריח שוב אינו מרגיש בזה כלום. ופשוט.

ולעצם הענין נראה דהא דאיתא דמשה תיקן להם לישראל ברכת הזן בשעה שירד להם מן, אין הכוונה שתיקן להם בהמ"ז על המן, דהא ודאי ליתא וכשנ"ת. אלא דתיקן להם לישראל ברכת הזן על הדברים המחויבים ברהמ"ז, והיינו מחמשת מיני דגן מה שהיו קונים מהתגרים את זה תיקן להם בזמן שירד להם המן. ורק היה זה הזמן לתקנה. והיינו דעד שירד להם המן דהיו לוקחים מתגרים, א"כ לא היה מזון מוכן להם,

ולפעמים היה להם ולפעמים לא היה להם. א"כ עדיין לא הגיע הזמן לתקן להם ע"ז ברהמ"ז. אבל כשירד להם המן, והיה להם שביעות קבועה מהמן, אז היה שייך לתקן להם ברכת הזן, על הדברים המחויבים בברכה, וזה רק היה הזמן. וע"ז הקשה הרשב"א שפיר הא כבר מחויבים ועומדים בבהמ"ז מה"ת. וע"ז תירץ דקבע להם מטבע הברכות, ותיקן להם את זה דוקא לזה"ז. וכשנ"ת.

ולפ"ז לא תקשה נמי קושית החזו"א על הכלבו דודאי לא תיקן להם בהמ"ז על המן עצמו וכשנ"ת. וכבר תירצנו לעיל קושיתו בדרך אחרת ובפשיטות.

3. תלמוד בבלי מסכת יבמות דף קה/ב

פתח חד מינייהו ואמר המתפלל צריך שיתן עיניו למטה שנאמר והיו עיני ולבי שם כל הימים וחד אמר עיניו למעלה שנאמר נשא לבבנו אל כפים אדהכי אתא ר' ישמעאל בר' יוסי לגבייהו אמר להו במאי עסקיתו אמרו ליה בתפלה אמר להו כך אמר אבא המתפלל צריך שיתן עיניו למטה ולבו למעלה כדי שיתקיימו שני מקראות הללו

4. שו"ע אורח חיים - סימן צה

(ב) צריך שיכוף ראשו מעט, שיהיו עיניו למטה לארץ, ויחשוב כאילו עומד בבית המקדש, ובלבו יכוין למעלה לשמים:

(ג) מניח ידו על לבו כפותין, (פירוש כקשורין) הימנית על השמאלית, ועומד כעבד לפני רבו, באימה, ביראה ובפחד, ולא יניח ידיו על חלציו, מפני שהוא דרך יוהרא (וע"ל ריש סי' צ"ז):

5. דרשות חת"ס ח"ב ע' רפו

מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו. י"ל הכוונה שאחז"ל [יבמות ק"ה:] המתפלל צריך שיתן לבו למעלה שנא' נשא לבבנו אל כפים אל א-ל בשמים ועיניו למטה שנאמר והיה עיני ולבי שם כל הימים ועיין היטב מ"ש בזה תר"י פ' אין עומדי' בברכות. ולפע"ד כי ע"כ צריכי' אנו להתפלל על חיי העה"ז ואין אדם רשאי להרעיב עצמו והוא מושבע ועומד שלא להפריד חיי הנפש מן הגוף עד שתחפץ. וכבר הארכתי בזה במקום אחר בפ"י ברכת אהבת עולם ותורה ומצות חקים ומשפטים וכו'. אמנם הוא נראה גנאי וביזוי נפש לקשר נפשו למקום גבוה מעל גבוה בשעת תפלה על ככר חלת לחם א', אמנם עיקר הכוונה הוא כך שנתפלל שאותה המחוי שנותן לנו ה' ית' תהי' להכנה טובה להכין לבבנו אליו כי העה"ז דומה לשער ולא נהי' כמי שפותחין לו שערי חצר המלך וסוגרין' בעדו פתחי חדרי המלך הפנימי. וזהו שיתן עיניו למטה להמשיך שפע לעה"ז אמנם יהי' לבו למעלה וזהו נשא לבבנו אשר אל כפים אותו המחשבה שאנו מחשבים על כפינו אותם נשא אל א-ל בשמים — וזהו מי יעלה בהר ה' ויקום במקום קדשו להתפלל...אשר לא נשא לשוא נפשי פ"י שלא יהי' נשיאתו את נפשו למקום גבוה על מגן לשוא על ככר לחם — אך לא נשבע למרמה ג"כ שלא יתיר הקשר שבין הנשמה להגוף וע"כ ישא ברכה מאת ה' ושפעו, אך יתפלל אליו שישאו שערים ראשיהם וגם ישאו פתחי עולם לעומתם ויבוא מלך הכבוד ית"ש ולא יהי' נשיאת השערים וסתימת פתחי עולם ח"ו.